

Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu

Odsjek za psihologiju u Sarajevu

Završni magistarski rad

Zuckermanova teorija uzbuđenja: Postoje li razlike u osobinama ličnosti između sportaša juniora i njihovih vršnjaka iz normativne skupine

Mentorica:

Prof. dr. Jadranka Kolenović-Đapo

Kandidatkinja:

Marijana Knežević

Sarajevo, srpanj 2020.

*„Nikad ne ulazi u igru s uvjerenjem da ćeš izgubiti;
Ako ne igraš na pobjedu, varaš svoje protivnike, one koji te gledaju, varaš i sam sebe:
Nikad se ne predaji i kada je u pitanju jači protivnik, a nemoj nikada podcjenjivati slabije
jer je uvreda svakog rivala ako ne igraš punom snagom...”*

(Mufid Zimić, 2000, str.10)

SAŽETAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati da li: (1) ispitati postoje li razlike između osobina ličnosti kao što su: traženje uzbuđenja i avantura; traženje iskustava; disinhibicija; osjetljivost na dosadu, između mladih osoba koje se bave sportom, točnije nogometom u dobi od petnaest do osamnaest godina te njihovih vršnjaka koji ne treniraju i ne bave se nogometom. (2) Te da li će nogometaši juniori pokazati veće rezultate na skali ekstaverzije i niže rezultate na skali neuroticizma u odnosu na normativnu grupu koja ne trenira. Istraživanje je provedeno na 281 ispitaniku muškog roda iz pet nogometnih klubova te pet škola u Bosni i Hercegovini. U istraživanju uz sociodemografski upitnik korištena je i Zuckermanova skala traženja uzbuđenja te smo proveli faktorsku analizu .

U istraživanju nismo utvrdili razlike u osobinama ličnosti između mladih nogometaša juniora i normativne grupe koja ne trenira kao ni razlike u ekstraverziji i neuroticizmu.

Ključne riječi; osobine ličnosti, traženje uzbuđenja, sport, Zuckerman

SADRŽAJ

1.UVOD.....	1.
1.1. Nogomet.....	1
1.2. Važnost bavljenja sportom u mlađoj dobi.....	2
1.3. Osobine ličnosti.....	6
1.4. Zuckermanova teorija traženja uzbuđenja.....	7
1.5. Doprinosi osobina ličnosti u sportskim postignućima	11
2.CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	15
2.1. Cilj istraživanja	15
2.2. Problemi istraživanja	15
2.3. Hipoteza	16
3. METODOLOGIJA	16
3.1. Ispitanici.....	16
3.2. Instrumentarij	17
3.3. Postupak	23
4. REZULTATI	24
5. RASPRAVA	27
6. ZAKLJUČAK.....	30
7. LITERATURA	31
PRILOG	35

1. UVOD

1.1. Nogomet

Nogomet već stoljećima plijeni, moglo bi se reći, najveću pažnju od svih ostalih sportova, samim tim nije iznenađujuće što je dobio epitet najvažnije sporedne stvari na svijetu. Rane naznake nogometa kao sporta pojavljuju se u Kini tijekom drugog i trećeg stoljeća prije Krista. Za vrijeme dinastije Han ljudi su pronalazili kožne lopte te ih udarali u malu mrežu. Također u antičkoj Grčkoj i starom Rimu je dodavanje lopte predstavljalo je svojevrsni oblik zabave, dok su Japanci u Kyotu već tada „igranje loptom“ pretvorili u jednu vrstu popularnog sporta. Povijest nogometa seže do prapovijesti, no povijest današnjeg, suvremenog nogometa ima korjene iz 19. stoljeća u engleskim javnim školama. Sredinom 19. stoljeća, entuzijazam bivših učenika koji su se igrali loptom u mladosti, otvoreni su prvi amaterski nogometni klubovi sa sjedištem u svakoj školi. Od 1815. godine počinje ekspanzivni razvoj nogometa na sveučilištima, fakultetima i u školama, naročito u Engleskoj. Povijest suvremenog nogometa osnovana je 1853. godine kada su se jedanaest predstavnika iz Londona sastali i donijeli temeljna pravila nogometa. Ishod tog sastanka, imao je povijesni značaj jer je tada formiran nogometni savez. Budući da su u tadašnje vrijeme nogometna pravila bila usko povezana s ragbijem, jedno od donesenih pravila odnosilo se na strogo zabranjeno bilo kakvo dodirivanje lopte rukom. Nedugo nakon utemeljenja nogometa u Londonu, nogomet se počeo širiti po cijeloj Engleskoj, a ubrzo i u ostatku svijeta. Nogomet zbog popularnosti, zbližava ljude i poboljšava komunikaciju između mjesta, gradova, država; spaja i kontinente (Carew, R., *The Survey of Cornwall*, 1602).

Nogomet se igra na prostoru s prirodnom ili umjetnom travom pravokutnog oblika s jasno određenim elementima koji ga obilježavaju (dužina:100—110m, širine:64—75m). Rekvizit u nogometnoj igri je lopta –(pokretni objekt okruglog oblika), a dinamika igre se odvija na način da ekipa međusobno surađuju kako bi postigli veći broj golova, a spriječili protivničku momčad u postizanju istih. Protivnici se suprotstavljaju akcijama druge momčadi međusobno surađujući, golovi predstavljaju temeljni i konačni cilj igre, dok propisana pravila određuju početak i odvijanje igre

Nogomet predstavlja dvoboj dvaju momčadi od 11 igrača (10 u polju + vratar) pod nadzorom glavnoga suca i njegovih pomoćnika na propisno označenom igralištu standardnih

dimenzija. Utakmica traje 90 minuta, a igrači odlaze na petnaestominutni odmor nakon prvih 45 minuta. Trener momčadi organizira svoje igrače u željenu formaciju, ovisno o strategiji koju smatra prikladnom za svaki pojedini dvoboj. Međutim, deseterica igrača „u polju” imaju potpunu slobodu kretanja u svim smjerovima. Iako bi se isto moglo reći i za vratara, njegova uloga jedina je određena pravilima igre. Dok je lopta unutar granica igrališta, vratar ju jedini smije dirati rukama u vlastitom kaznenom prostoru, što znači da će vrlo rijetko izlaziti u dio terena gdje tu pogodnost ne smije koristiti. Igranje rukom svim ostalim igračima zabranjeno je osim kad loptu treba vratiti u igru nakon što sa završi u autu. Nogometaši nastoje stvarati izgledne prilike za postizanje golova individualnom kontrolom lopte („driblanjem”), dodavanjima po tlu ili zraku, kretnjama bez lopte u nebranjen prostor i udarcima na vrata. Osnovni i neposredni cilj nogometne igre je pobjeda putem jednog ili više golova. Postići ovaj cilj i nije uvijek baš tako lako jer i protivnik teži za njim. Da bi jedna ekipa ostvarila taj cilj mora se truditi da sva nastojanja protivnika osujeti i ostvari svoje težnje. Osim pobjede na određenoj utakmici, svaka ekipa ima veći cilj a to je: osvajanje prvenstva, plasiranje na više pozicije na tablici na tablici, prijelaz u veći rang natjecanja ali katkad i samo osiguravanje opstanka u određenoj ligi (Kirin, 2016).

Također zanimljivu stvar u cjelokupnom sportu pa tako i u nogometu predstavlja psihološka strana kako igre tako i igrača, te se već odavno piše i istražuje o osobinama ličnosti kao i mnogom drugim psihološkim aspektima koje uspješni sportaši posjeduju i koje su ključne za njihov uspješni sportski performans. Shodno s tim, sportska psihologija već dugi niz godina ima utjecaj na području svakog sporta, pa tako i nogometa.

1.2. Važnost bavljenja sportom u mlađoj dobi

Sport je opće ljudsko dobro i jedan od najizrazitijih oblika čovjekove kreativnosti. Bavljenje sportom jedan je od važnih čimbenika očuvanja zdravlja djece i odraslih te stvaranja radnih sposobnosti te time ima i značajnu društvenu ulogu. Ta uloga je prvenstveno usmjerena ka odgojno-obrazovnim vrijednostima. Igra i sport su sastavni dio života ljudi različite dobi i društvenog položaja. Utjecaj sporta na formiranje ličnosti i zdravlje djeteta je značajan, čemu svjedoče mnoga istraživanja (Terek, 2018). Rezultati istraživanja upućuju na pozitivan utjecaj sporta na zdravlje djece, školski uspjeh i ponašanje, koji su dosljedni kako za dječake tako i za djevojčice: ukupne ocjene u školi poboljšavaju se za 0,19 standardnih devijacija (sd), dok se problemi s vršnjacima smanjuju za 0,22 sd. Također istraživanje pruža dokaze

da djeca koja sudjeluju u sportskim aktivnostima provode manje vremena gledajući televizijski program. Roditelji djece koja se bave sportom značajno bolje procjenjuju zdravstveno stanje svoje djece te djeca koja se bave sportom se općenito bolje ponašaju u školi. Razlika između djece koja se bave sportom i djece koja se ne bave sportom iznosi -0,28 sd. Naposljetku, tjelesno aktivna djeca imaju znatno niže rezultate u upitnicima (-0,24 sd), što znači da su manje hiperaktivni i imaju manje problema s vršnjacima, emocionalnim ponašanjem ili ponašanjem nego djeca koja su fizički neaktivna. Štoviše, djeca upisana u sportske aktivnosti manje prijavljuju antisocijalno ponašanje. Općenito, sudjelovanje u sportskim aktivnostima tijekom djetinjstva ima snažne učinke na zdravlje, obrazovanje i ponašanje djece (Felfe, Lechner, Steinmayr, 2016).

Donna L Merkel (2013) u svom istraživanju navodi da je najsnažniji argument sudjelovanja u sportu poticanje snažne fizičke aktivnosti i potrošnju energije. Također, autorica izvještava da sportovi pomažu u *razbijanju* začaranog kruga neaktivnosti i nezdravog načina života. Bavljenje sportom poboljšava potrošnju kalorija, povećanjem vremena provedenog izvan zabavnih društvenih mreža te minimiziranjem nepotrebnog konzumiranja grickalica. Kaotični način života zaposlenih roditelja omogućio je povećanje konzumacije „obroka u pokretu”, koji su često viši u kalorijama, masti i šećerima. Osim što utječe na fizičko zdravlje i štiti od negativnih posljedica pretilosti, sudjelovanje mladih u sportu može utjecati i na druga visokorizična ponašanja za dječake i djevojčice. U studiji koju je objavio Pate et al. (2000) ispitan je odnos između sudjelovanja u sportu i ponašanja vezanih uz zdravlje kod američke mladeži. I dječaci i djevojčice koji se bave sportom češće jedu voće i povrće i manja je vjerojatnost da će se upustiti u konzumiranje cigareta i uzimanje droge. Nadalje, što se tiče ostalih rizičnih ponašanja rezultati istraživanja su pokazali da stope tinejdžerske trudnoće, nezaštićeni spolni odnos, pušenje, uporaba droga i samoubojstvo smanjuju se s povećanjem tjelesne aktivnosti i sudjelovanjem u sportu. Djevojke koje sudjeluju u sportu manje su sklone depresiji te je vjerojatnije da će dosegnuti više akademske ciljeve bit će samopouzdanije i imat će bolju sliku o sebi. Istraživanja također navode da je došlo do smanjene stope samoubilačkih misli i tendencija kako za tinejdžere tako i za odrasle koji se bave sportom. Centri za Kontrolu bolesti ističu samoubojstvo kao treći vodeći uzrok smrti kod adolescenata zagovaraju sudjelovanje u sportu zbog njegovih pozitivnih psiholoških benefita. Podaci iz Centra za kontrolu bolesti za 2005. godinu pokazali su da učestala snažna aktivnost smanjuje rizik od osjećaja beznađa i suicidalnih sklonosti kod adolescenata (Merkel, 2013).

Ljubav prema sportu je poželjna osobina koju kod djece treba njegovati, bilo da je riječ o rekreativnom sportu ili o bavljenju sportom unutar sportskoga kluba. Uključivanje u organiziranu sportsku aktivnost koja je primjerena dobi može izrazito povoljno utjecati na razvoj mlade osobe i inkorporirati joj temeljne ljudske vrijednosti. Autor Bjelajca u svojoj knjizi "Društvo i sport" iznosi kako sport i njegovo značenje u svakodnevnom životu nije puno drukčije od društva. Naime, predstavlja sport kao sastavni dio društvenih potreba pojedinca, univerzalno sredstvo razumijevanja i suradnje među ljudima, s ciljem fizičkog i duhovnog odgoja, vitalnosti i zdravlja, socijalnih odnosa i stavova, obrambene spremnosti i kvaliteta života. Bavljenje organiziranim oblicima sporta može utjecati na oblikovanje djetetove ličnosti i njegovih moralnih i socijalnih obilježja, kao što je već navedeno u prethodnim istraživanjima. Putem sporta dijete oblikuje i usvaja sustav vrijednosti, razvija i uči društveno poželjne osobine ličnosti kao što su npr. suradljivost, asertivnost, odgovornost, upornost; usvaja pravila ponašanja i komunikacije, mijenja i oblikuje životne navike.

Barić i Horga (2006, str. 9.) u svome radu ističu kako je jedno od najčešće prisutnih uvriježenih mišljenja o korisnosti sporta za djecu da 'sport gradi karakter', 'sport jača disciplinu i ličnost'. Istraživanja pokazuju da su sportaši imali veće rezultate na dimenziji ekstraverzije, savjesnosti i ugodnosti. Savjesnost kao crta ličnosti obuhvaća radne navike, odgovornost te poštivanja pravila, te pridonosi samokontroli u sportskim aktivnostima, što dovodi do bolje uspješnosti u sportu (Mlačić i Šakić, 2008). Te što se tiče dimenzije savjesnosti, ona je negativan prediktor sportske anksioznosti. Pokazano je kako sportaši koji imaju veće razine savjesnosti, su daleko više ustrajni tijekom natjecateljskih situacija, što dovodi do većeg samopouzdanja i manje anksioznosti. (Velikić, Knežević i Rodić, 2014). Odgojno djelovanje u ovom se segmentu očituje u promjeni i oblikovanju navika mladog sportaša, te razvoju odgovornosti. Redoviti sportski treninzi traže red, rad i disciplinu, osobito ako se preferira razvoj uspješne sportske karijere i sportskih rezultata. Mladi sportaš oblikuje vlastiti sustav vrijednosti, što mu najčešće ostaje trajno i prenosi se i na ostale segmente njegova života, školu i odnose s prijateljima. „Omogućuje stjecanje informacija i pozitivnu transformaciju djece koju mogu osjetiti kao aktivni sudionici u sportu i sportskim aktivnostima“ (Terek I., 2018, str.10) . Zbog svoje vrijednosti vrata sporta trebala bi biti otvorena svima koji se za njega odluče. Osim što je jedan od primarnih ciljeva bavljenja sportom postići što bolje rezultate, smatra se da sport i bavljenje njime za djecu ima i trajnije vrijednosti. Bavljenje sportom već od najranije dobi kod djeteta ima brojne pozitivne učinke.

Stvaraju se zdrave životne navike, tjelesna aktivnost utječe na njegovo zdravlje i otpornost. Obično roditelji upisuju djecu na sportske aktivnosti da potroše višak energije, da poboljšaju motoričke sposobnosti, da se ne dosađuju kod kuće u slobodno vrijeme te da podignu imunitet kroz fizičku aktivnost. Naravno, sve od tog navedenog su dobri razlozi. Ali sport predstavlja i puno više od same rekreacije i uživanja. On predstavlja školu u kojoj djeca uče životne lekcije, koje će teško naučiti igdje drugdje. Sport uči djecu o mnogim važnim aspektima poput vodstva, samopouzdanja, kontroliranja emocija, timskog rada, zdravih navika treniranja te stjecanja pravih prijatelja. U tekstu koji slijedi navest ćemo najvažnija obilježja svih pobrojanih obilježja koje mladi uče u procesu bavljenja sportom.

Vodstvo. Bez obzira na to je li dijete vođa ekipe ili grije klupu kao rezerva, naučit će puno o vodstvu. Djeca će sama prepoznati i oponašati igrače i trenere koji vode i inspiriraju druge te će shvatiti snagu pozitivnog stava.

Samopouzdanje i pozitivna slika o samome sebi. Ako svaki dan ponavljamo istu vježbu, a potom stečenu vještinu prezentiramo pred publikom, nužno će rasti i naše samopouzdanje. Osim toga, djeca će prepoznati sami sebe kao osobe koje teško rade i puno se trude ne bi li savladala određenu vještinu, a onda se ne boje uspjeti i pobijediti. Nema boljeg osjećaja nego kad gledamo dijete koje postiže uspjeh za koji je stvarno naporno radilo (Erdeljac-Voljak, 2015).

Kontroliranje emocija. Kad se djeca bave sportom, neprestano se bore i s bujicom emocija. Suočavaju se s uspjehom, ali i neuspjehom, gube utakmice, razočaraju ih članovi tima te razočaraju i sami sebe ponekad. Svi radimo greške, ali umjesto da nas greške doslovce bace na koljena, treba naučiti da nema predaje. To je vještina koju treba vježbati od malih nogu.

Timski rad. U sportu timski rad ide dalje od jednostavne suradnje u zajedničku svrhu. Biti dio sportske ekipe znači naučiti ne samo kako poštovati ljude s kojima se možda i ne slažemo, već i kako uspjeti zajedno s njima.

Treniranje. Imati trenera znači naučiti slijediti upute i slušati osobu koja zna više od nas. Roditelji ne bi trebali prihvatiti nekomeptentnog i lošeg trenera za svoje dijete, jer trener igra veoma bitnu ulogu u odgoju djeteta. Osim stručnosti, važno je pronaći odgovornu i pozitivnu osobu kojoj će uistinu biti stalo do djece koju trenira. Trener treba vidjeti širu sliku, pratiti

napredovanje djeteta u kontinuumu tražiti od djeteta uvijek njegov maksimalni doprinos. Dijete i trener moraju biti saveznici i prijatelji ne bi li zajedno nizali uspjehe (Erdeljac Vojak, M.)

Pravi prijatelji. Sportske ekipe su nevjerojatan društveni krug. Djeca postaju dio kruga u kojem pronalaze drugu djecu sličnih interesa i stavova o sportu, ali i o životu. Jednostavno nauče disati s ekipom, a takva prijateljstva nerijetko traju cijeli život (Ghildiya, 2015).

U tekstu koji slijedi objasniti ćemo u kakvom su odnosu ličnost i sport, odnosno precizirati ćemo koji su doprinosi ličnosti u sportskoj izvedbi. Posebnu pažnju posvetit ćemo Zuckermanovoj teoriji uzbuđenja, na čijim postulatima smo koncipirali istraživanje.

1.3. Osobine ličnosti

Larsen i Buss (2008, str. 4) navode kako je ličnost „skup psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koji su organizirani i relativno trajni te utječu na interakcije i adaptacije pojedinca na intrapsihičku, fizičku i socijalnu okolinu“. Autori tvrde da je ličnost koherentna zato što su mehanizmi i osobine međusobno povezani na organizirani način, a ne kao slučajni skup elemenata. Unatoč mnogobrojnim definicijama, ličnost je veoma širok pojam da ga je jako teško precizno definirati. Uz sam pojam ličnosti, veže se i pojam crte ličnosti, koje možemo definirati kao relativno trajne osobine koje karakteriziraju pojedinca (Petz, 2002). Osobine ličnost predstavljaju interna svojstva pojedinca koja uzrokuju njegova ponašanja i osjećaje te su one relativno trajne karakteristike iskazanog ponašanja i doživljavanja. Samo identificiranje osobina ličnosti po kojima se pojedinci razlikuju, jedan je od najvažnijih i najistaknutijih ciljeva psihologije ličnosti (Schmitt i Buss, 2000). Postoje mnoge taksonomije ličnosti koje pokušavaju identificirati osobine ličnosti, a u zadnjih nekoliko decenija najviše istraživači eksploatiraju model ličnosti Velikih Pet. Unatoč razlikama između autora u nazivima za neke faktore, Pet Velikih čine: Ekstraverzija, Ugodnost, Savjesnost, Emocionalna stabilnost i Otvorenost za iskustvo. Iako su ovom modelu upućene mnogobrojne kritike, s druge strane također je postignut veći stupanj slaganja nego li kod bilo koje druge taksonomije osobina ličnosti. Međutim, Marvin Zuckerman (1969). je razvio taksonomiju/model kao suparnicu modelu Velikih Pet. Njegov petofaktorski model ličnosti zasnovan je na tvrdnji da strukturu osobina ljudske ličnosti najbolje objašnjava pet faktora pod nazivom (1) impulsna senzacija (impSS, neuroticizam-

anksioznost (N-Anx), (2) agresija-neprijateljstvo (Agg-Host), (3) društvene sposobnosti (Sy) i (4) aktivnosti (Act). Jedna od bitnih razlika između ova dva modela jeste da alternativni petofaktorski model nema nikakav ekvivalent dimenziji Otvorenost za iskustvo u petofaktorskom modelu. Međutim ono što je bitno naglasiti jest da na razini faceta ekstraverzije ističe se jedna, a to je traženje uzbuđenja. Zuckerman i Kuhlman (2000) definirali su traženje uzbuđenja kao osobinu određenu traženjem raznolikih, novih, složenih i snažnih osjeta i iskustava te spremnost na preuzimanje fizičkih, socijalnih, pravnih i finansijskih rizika kako bi se do istih osjeta i iskustava došlo. Traženje uzbuđenja kao osobina ličnosti u velikoj je mjeri obuhvaćena istoimenom facetom ekstraverzije u okviru petofaktorskog modela (Aluja, Garcia i Garcia, 2003). Još je Zuckerman (2007) zapazio da ljudi pune stadione vikendom, gotovo entuzijastično prate svoje klubove i idole, nose dresove i slave kada njihov omiljeni klub osvoji prvenstvo i sl. On je smatrao da interes, praćenje i uživanje u sport zadovoljavaju potrebe osobe za traženjem novih, intenzivnih iskustava i uzbuđenja. U djetinjstvu igra poprima različite oblike međutim pojedinci odabiru onu igru koja zadovoljava njihove potrebe za uzbuđenjem. Zuckerman je smatrao da se potreba za igrom koja će ispuniti potrebu za uzbuđenjem prenosi i u odraslu dob ali u dobi prikladnijim oblicima. Dva iznimno česta oblika su sudjelovanje i praćenje sporta (Zuckerman, 2007). Osim toga, sport je doista uzbuđujuća aktivnost. Drama koju često donosi sa sobom, napetost, rizik i neizvjesnost glede ishoda i svega što ovisi o određenom ishodu zaista daju sportu jednu vrlo uzbuđujuću dimenziju. Na taj način sport bi mogao biti privlačan onima koji imaju visoke potrebe za traženjem uzbuđenja jer omogućuje socijalno prihvatljiv način njihova zadovoljavanja (Tucaković, A. (2013). Cilj Zuckermana i suradnika u razvoju alternativnog petofaktorskog modela je bio da se identificiraju „osnovni“ faktori ličnosti.

1.4. Zuckermanova teorija traženja uzbuđenja

Marvin Zuckerman jedan je od rijetkih diferencijalnih psihologa koji su razvili teoriju o dimenziji temperamenta, koja vješto kombinira koleracijski nacrt s eksperimentalnim pristupom; studije o ljudima s istraživanjima na životinjama i karakteristike ponašanja s biokemijskim i psihofiziološkim mjerama. Ovaj višesmjerni pristup omogućio je autoru razvijanje uzročne teorije pojedinih razlika u traženju uzbuđenja. Zuckerman tvrdi da

osnovni faktori imaju biološko-evolucijsku osnovu, što je dokazano usporedivim osobinama u životinjskim vrstama. Njegovo kliničko iskustvo doprinijelo je razvijanju kontrolne liste za mjerenje stanja i anksioznosti (Zuckerman, 1960). U ranom razvoju njegove karijere, Zuckerman (1969) je uključen u studije o senzornoj deprivaciji. Obratio je pozornost na činjenicu da se u takvim okolnostima pojedinci ponašaju drugačije. Tako je zaključio da su neki pojedinci otporni na osjetilnu deprivaciju, dok drugi reagiraju na način koji sugerira da je perceptivna izolacija za njih stresna situacija (Zuckerman, 1964). Da bi shvatili individualne razlike u potrebi za stimulacijom, Zuckerman, Kolin, Price i Zoob (1964) razvili su ljestvicu za traženja uzbuđenja, to jest prvu verziju ovog inventara koju je konstruirao Zuckerman. Koncept optimalne razine uzbuđenja, kojeg je razvio Hebb (1955.) iz studija o senzornoj deprivaciji, postao je jedan od ključnih konstrukata koje je Zuckerman ugradio u svoju teoriju traženja uzbuđenja. Od posebnog značenja za primjenu koncepta uzbuđenja na proučavanje individualnih razlika i za biološku interpretaciju osobina koje traži senzaciju, bio je Zuckermanov bliski kontakt s Eysenckom i Grayom. Eysenckova teorija ličnosti osobito biološka osnova ekstraverzije, kao i Grayov neuropsihološki model BIS i BAS sustav koji su temelj pojedinih razlika u anksioznosti i impulzivnosti, utjecali su na oblikovanje Zuckermanove teorije traženja uzbuđenja. Suvremena sklonost koncentracije na neurotransmitere u objašnjenju uzbudljivih i inhibicijskih funkcija mozgovne aktivnosti prisutne u Grayovoj teoriji, ali i snažno zagovarana od strane drugih, posebno u studijama o Steinovim nagrađivanim putovima (1974, 1983), zajedno s Zuckermanovom obrazovnom pozadinom u biokemiji, doprinijelo je produljenju biološke interpretacije traženja uzbuđenja. Zuckerman je posvećivao mnogo pažnje biokemijskim korelatima, osobito sustavima monoamina u mozgu, u određivanju individualnih razlika u traženju uzbuđenja (Zuckerman, 1987a, 1994). Zuckermanovo istraživanje o traženju uzbuđenja od početka šezdesetih godina doživjelo je nekoliko izmjena. Zuckermanovo zanimanje za fenomen traženja uzbuđenja proizlazi iz studija o osjetilnoj deprivaciji koju je provela McGillova škola u periodu između pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća. Bilješke snimljene tijekom perioda deprivacije pokazale su da se pojedinci ponašaju i fiziološki reagiraju na različite načine dugotrajne osjetilne deprivacije. Uzimajući u obzir ovo zapažanje i klasične konceptualizacije motivacije, kao što su instinkti, nagoni i potrebe, kao i razne pretpostavke o uzbuđenju, Zuckerman je u ranim šezdesetim godinama predstavio pojam traženje uzbuđenja kao „jednostavnu senzornu potrebu koja se temelji na optimalna razina stimulacije“. Individualne razlike u potrebi za vanjskom stimulacijom omogućuju predviđanje reakcije na stres na senzornu deprivaciju, a prema mišljenju Zuckermana glavni

čimbenik je potraga za uzbuđenjem. Iz tog razloga *Skala traženja uzbuđenja –Forma 1* je bila korištena za mjerenje ove osobine (Zuckerman, Kolin, Price, Zoob, 1964). Bitan korak u izgradnji teorije traženja uzbuđenja sastojao se u formuliranju deset postulata (Zuckerman, 1969). Najvažnija od njih odnosi se na individualne razlike. Zuckerman navodi da za takva ponašanja kao kognitivna i motorna aktivnost, kao i za doživljavanje pozitivnog emocionalnog stanja, postoje pojedinačne specifične optimalne razine stimulacije i uzbuđenja. Optimalna razina stimulacije varira ovisno o faktorima kao što su dob, iskustvo učenja, nedavne razine stimulacije, zahtjevi zadatka, dnevni ciklus i, najvažnije, individualne osobine pojedinca. Ove osobine, odgovorne za više ili manje stabilne individualne razlike u traženju uzbuđenja i obuhvaćaju komponente kao što su: reaktivnost središnjeg živčanog sustava i autonomnog živčanog sustava specifične klase stimulacije i jačinu ekscitatornih i inhibirajućih centara u SŽS-u. Opsežne psihometrijske studije koje je Zuckerman proveo sedamdesetih godina dovele su do razvoja inventara za procjenu senzitivnog trakta. No, njegov glavni doprinos bio je razvoj koncepta traženja uzbuđenja. Prema Zuckermanu (1979, str 10): „*Traženje uzbuđenja je osobina koju definira potreba za različitim, novim i složenim senzacijama i iskustvima te spremnost da se poduzmu fizički i socijalni rizici radi takvog iskustva*“ . Ova definicija, tek neznatno izmijenjena u novijim publikacijama (Zuckerman, 1994), naglašava da nije fizička vrijednost podražaja izvor stimulacije, nego njihovo značenje, koje varira ovisno o individualnom iskustvu.

Također je pokazano da traženje uzbuđenja nije nediferencirani, opći faktor, već se sadrži četiri faktora: uzbuđenje i pustolovno traženje, traženje iskustva, deinhibicija i osjetljivost na dosadu. Priroda tih faktora jest sljedeća:

- Uzbuđenje i avanturistička potraga (TAS) je osobina koja se odnosi na zanimanje ili želju da se angažiraju na otvorenom, fizičkim aktivnostima za uzimanje rizika i uzbudljivim sportovima, kao što su skijanje, padobranstvo i brza vožnja.
- Traženje iskustva (ES) karakterizira „potraživanje uzbuđenja kroz um i čula kroz neskladan životni stil“ (Zuckerman, 1979, str. 102), kao što je neplanirano putovanje, udruživanje sa neobičnim ljudima i sklonost uzimanja droga.
- Disinhibicija (Dis) koja ima najjaču biološku pozadinu jest svojstvo izraženo u tendenciji prema traženju oslobađanja i društvenoj deinhibiciji putem pijenja alkohola, seksa, kockanja, zabave.. To se odnosi na aktivnosti koje se obavljaju u hedonističkoj potrazi za užitkom.

- Osjetljivost na dosadu (BS) odražava averziju za ponavljajuće iskustvo, rutinski rad i dosadne ljude, a izražava se u nemiru u stalnom, predvidljivom okruženju.

Zuckermanovo stajalište o prirodi i strukturi konstrukta traženje uzbuđenja ostalo je konstantno. Ono što se promijenilo tijekom mnogih godina studija jest biološko tumačenje traženja uzbuđenja.

Pod utjecajem Eysenckova biološkog tumačenja ekstraverzije Zuckerman je formulirao hipotezu prema kojoj je sustav uzbuđenja povratnog sustava kortiko-retikularni, odgovoran za individualne razlike u traženju uzbuđenja. Pojedinci se razlikuju u potrebi za optimalnom stimulacijom. Tražitelji uzbuđenja zahtijevaju visoku stimulaciju za održavanje optimalne razine uzbuđivanja, dok je osobama koje imaju nizak prag uzbuđenja potrebna niska stimulacija za održavanje razine uzbuđenja.

Mjera koja je proizašla iz ovog Zuckermanovog modela jest Skala traženja uzbuđenja SSS – V. Skala sastavljena je od četiri subskale: Traženje uzbuđenja i avantura (TAS), Traženje iskustava (ES), Disinhibicija (DIS) i Osjetljivost na dosadu (BS). Skala se sastoji iz 40 čestica, pri čemu svaka supskala sadrži po deset čestica. Za svaku česticu, ponuđena su dva moguća odgovora (A i B), te se od ispitanika traži da odaberi onaj koji mu se najviše sviđa. Smanjenjem broja ponuđenih alternativa se nastoji smanjiti mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora. Rezultat na svakoj supskali može varirati od 0 (najmanji) do 10 (najveći), te se ukupni rezultat na Zuckermanovoj skali uzbuđenja dobiva zbrajanjem rezultata dobivenih na svakoj pojedinačnoj supskali.

Traženje uzbuđenja i avantura (TAS) sadrži čestice koje odražavaju želju za avanturističkim aktivnostima koja su većinom društveno prihvatljiva, npr. alpinizam. „*Često poželim biti alpinist (3A)*“, „*Ponekad volim raditi stvari koje su pomalo zastrašujuće.(11B)*“ su primjeri čestica unutar subskale kojom se procjenjuje sklonost traženju uzbuđenja i avantura.

Traženje iskustva (ES) sadrži čestice koje odražavaju tendenciju ka novim iskustvima na mentalnoj i osjetilnoj razini i nekonformističkim stilom života. „*Volio bih otići na putovanje bez ikakvog plana (18A)*“, „*Volio bih se sprijateljiti s pripadnicima nekonvencionalnih grupa poput umjetnika i pankera (19B)*“ su primjeri čestica u okviru supskale Traženje iskustva.

Disinhibicija (DIS) sadrži stavke koje ilustriraju želju za uzbuđenjem i eksperimentiranjem kroz zabavu, konzumaciju alkohola. „*Prije stupanja u brak ljudi bi trebali imati određenu količinu seksualnih iskustava (32A)*“, „*Volim nova i uzbudljiva iskustva i doživljava čak i kad su pomalo nekonvencionalni, protuzakoniti i zastrašujući (25B)*“ su primjeri čestice unutar supskale Disinhibicija.

Osjetljivost na dosadu (BS) sadrži čestice koje odražavaju prema rutinskim, predvidivim i ponavljajućim aktivnostima. Primjer čestica koje su sadržane u ovoj supskali su „*Dosadi mi kad gledam stalno ista lica (5A)*“, „*Kad možeš predvidjeti skoro sve što će osoba napraviti ili reći, onda je s njom sigurno dosadno (7B)*“ (Eysenck i Zuckerman, 1978; Škrljak, 2009).

1.5. Doprinosi osobina ličnosti u sportskim postignućima

Od devedesetih godina prošloga stoljeća, rezultati mnogih istraživanja pokazuju povezanost osobina ličnosti i sportskih postignuća. U šezdesetim i sedamdesetim godinama objavljeno je više od 1000 studija o ličnosti u sportu (Fisher, 1984). U kontekstu sportske izvedbe, nove su studije pokazale da je ličnost važna odrednica dugoročnog uspjeha u sportu i identificira jasne razlike u ličnosti između pojedinaca koji sudjeluju u organiziranom sportu i pojedinaca koji ne sudjeluju u organiziranom sportu. Osobine ličnosti predviđaju niz obilježja uspješnosti u konkurentnim kontekstima kao što su rad i uspjeh u akademskim zajednicama. Sportaši se razlikuju od nesportaša u mnogim osobinama ličnosti (Geron, Furst i Rotstein, 1986). Schurr, Ashley i Joy (1977) jasno su pokazali da su sportaši koji sudjeluju u momčadskim i individualnim sportovima neovisniji, objektivniji i manje anksiozni od nesportaša. Iz Hardmanova pregleda (1973) također je jasno da su sportaši često inteligentniji od prosjeka. Nadalje, Cooper (1969) opisuje sportaše kao samouvjerenije, sposobnije i socijalno otvorenije od nesportaša. To potvrđuju i zaključci Morgana (1980b) i Kanea (1976) da su sportaši u osnovi ekstrovertirani i niske anksioznosti. U istraživanjima su napravljene brojne usporedbe između rezultata sportaša na različitim psihološkim i testovima ličnosti te rezultata dobivenih na normativnim grupama. Na primjer, ako napravimo usporedbu objavljenih normativnih podataka s rezultatom profesionalnih sportaša, razlika upućuje na to da su oni skloni biti žustri, emocionalno suzdržani, otvoreni, samodovoljni, realistični i praktični (McGill, Hall, Ratliff i Moss, (1986). U usporedbi s normalnom grupom, vrhunski alpinisti manifestiraju nisku anksioznost, emocionalnu

suzdržanost, nizak superego, te visoku razinu potrebe za traženjem podražaja (Magni, Rupolo, Simini, DeLeo i Rampazzo, 1985.; Robinson, 1985, sve prema Coxu, 2005)

Organizirani sport predstavlja još jedan natjecateljski kontekst u kojem su pronađene neke osobine ličnosti koje se podudaraju s većim uspjehom. Mnogi podaci najčešće podržavaju Darwinovu hipotezu ili hipotezu gravitiranja sklonosti (Cox, 2005.) Pojedinci koji imaju stabilnu ekstrovertiranu ličnost skloni su sportskim doživljajima. Kako ide proces natjecanja on odnosi sve osim onih najstrastvenijih natjecatelja, ostaju oni koji posjeduju najvišu razinu ekstraverzije i stabilnosti, te se to može opisati kao vrsta sportskog darvinizma-odnosno opstanka najsposobnijih. Shodno tome, neka istraživanja navode kako sportaši koji se natječu na nacionalnim ili međunarodnim natjecanjima navode više razine savjesti i niže razine neuroticizma nego oni koji se natječu u klupskim ili regionalnim natjecanjima (Allen, Greenlees & Jones, 2011), a sportaši odabrani za paraolimpijske igre izvještavaju o višim razinama oštroumnosti (komponenti pristojnosti) i nižim razinama anksioznosti nego onima koji nisu odabrani za Paraolimpijske igre. Nadalje, longitudinalna istraživanja provedena s adolescentima koji se bave sportom pokazuju da sportaši adolescenti s određenim osobinama ličnosti imaju veću vjerojatnost da napreduju u profesionalnom sportu (Aidman, 2007), dok s druge strane procjene odraslih sportaša pokazuju da oni s visokom razinom savjesti ili niskim razinama neuroticizma imaju zavidnije statistike uspješnosti tijekom natjecateljskih sezona (Pijemont, Hill, & Blanco, 1999). Istraživanje Woodman, Zourbanos, Hardy, Beattie i McQuillan (2010) pokazuju da sportski sudionici s visokom razinom savjesti koriste efikasnije strategije pripreme i koriste učinkovitije strategije suočavanja tijekom sportskih natjecanja. Također u istraživanjima koja su posvećena istraživanju osobina ličnosti u sportu pronađeno je da sportski sudionici s visokim razinama ekstraverzije ili niske razine neuroticizma reagiraju na neuspješne ishode s pozitivnim kognitivnim i emocionalnim simptomima (Allen i sur., 2014). Isto tako sportski sudionici s visokom razinom pristojnosti ili savjesti izvještavaju o efikasnijim odnosima sa svojim suigračima i trenerima (Jackson, B., i sur., 2010). Nadalje, Egloff i Gruhn (1996) istraživali su povezanost između crta ličnosti kod profesionalnih sportaša koji se bave izdržljivim sportovima, u odnosu na nesportaše. U istraživanju su sudjelovali profesionalni sportaši koji trče maraton i triatlon u prosjeku 6, 75 sati tjedno. Rezultati su pokazali veću razinu ekstrovezije kod profesionalnih sportaša u odnosu na nesportaše, dok kod dimenzija neuroticizma i otvorenosti nije bilo značajne razlike (Egloff i Gruhn, 1996). Istraživanje na sličnu temu proveo je Tok (2011) testirajući razliku između zastupljenosti crta ličnosti

prema modelu „Velikih pet“ kod profesionalnih sportaša koji se bave ekstremnim sportovima, u odnosu na nesportaše. Sudionici su se profesionalno bavili slobodnim ronjenjem, raftingom, penjanjem po stijenama i surfanjem. Autor je utvrdio da postoje razlike na dimenziji otvorenosti kod ekstremnih sportaša u odnosu na nesportaše. McCrae i Costa (1997; prema Tok, 2011), ovaj nalaz objašnjavaju time da dimenzija otvorenosti uključuje kulturnu sofisticiranost i imaginaciju. Ekstremni sportovi kao surfanje, ronjenje pružaju priliku za uživanje u estetičkim pogledima i prirodnom okruženju. Upravo to može privlačiti ekstremne sportaše pa samim time pokazuju više rezultate na ovoj dimenziji. Razina ekstraverzije također je veća kod ekstremnih sportaša nego kod nesportaša, što je u skladu s prijašnjim istraživanjima kod ekstremnih sportova, dok je razina neuroticizma niža kod sportaša. Tok (2011) objašnjava nižu razinu neuroticizma time da sportaši koji imaju veću razinu neuroticizma preferiraju sportove koji zahtijevaju nižu razinu uzbuđenja, što nije slučaj kod ekstremnih sportova. U skladu s tim, potencijalni stres i anksioznost, uzrokovani ekstremnim sportovima neće biti privlačni pojedincima koji su visoko na dimenziji neuroticizma (Tok, 2011). Također nije iznenađujuće da ekstremni sportaši imaju nižu razinu savjesnosti od nesportaša, što može biti jedan od rizičnih faktora koji utječu na ozljede ili čak smrti ekstremnih sportaša.

Istraživanje koje je vršeno na mladim adolescentima koji ne treniraju i onima koji treniraju, pokazuje da oni adolescenti koji treniraju imaju veću vrijednost maksimalnog unosa kisika nego adolescenti koji ne treniraju. Poboljšanja u maksimalnom unosu kisika povezana su s dužim vremenom vježbanja. Adolescenti koji su trenirali nisu pokazali veću unutarnju dimenziju lijeve klijetke, debljinu stijenke lijeve klijetke, SV i CO u mirovanju u usporedbi s adolescentima koji nisu trenirali. Ovi nalazi sugeriraju da podražaj treninga izdržljivosti mora biti veći, intenzivniji, i učestaliji u adolescenciji (Jian Rong Shi, 2002).

Također bitno je naglasiti da se mnoga istraživanja bave i razlikama između sportaša koji se bave timskim sportovima te onih koji se bave individualnim sportovima. Istraživanje koje su proveli Nias i Besharata o razlikama između timskih i individualnih sportaša te došli do rezultata da oni sportaši koji se bave individualnim sportom na skali neuroticizma, otvorenosti, savjesnosti i autonomiji imaju više rezultata za razliku od timskih sportaša na tim varijablama. Razlike su bile statistički značajne samo za savjesnost i autonomiju. Također je istraživanjem utvrđeno da je broj bodova timskih sportaša na skali ekstraverzije, ugodnosti i sociotropije bio viši od rezultata sportaša koji se bave

individualnim sportom na ovim varijablama, te su razlike bile statistički značajne samo za ugodnost i sociotropiju (Nia, Besharat,2010)

Ono što je i dalje u potpunost nejasno i što još uvijek zanima istraživače jest pitanje da li je odnos između sporta i osobina ličnosti jednosmjernan tj. općenito pretpostavlja se da osobine ličnosti uzrokuju da neki pojedinci bolje ili lošije postupaju u sportskim situacijama ili je pak dvosmjernan, tj. moguće je da sportski uspjeh i životne promjene koje prate ovaj uspjeh, pridonose promjeni ličnosti i doprinose povećanju razine ekstraverzije. Mnogi istraživači navode da se razlozi tome mogu pronaći u tome što uspjeh u profesionalnim ulogama često prati promjene u interpersonalnim aktivnostima koje bi mogle izazvati stabilnost ličnosti u odrasloj dobi. Uspjeh također može generirati veće interpersonalne aktivnosti, ali, što je još važnije, može dovesti boljeg financijskog statusa medijske pozornost ali ostaje nejasno kako ti čimbenici mogu pridonijeti promjeni ličnosti. Autori Allen i Laborde (2014) navode kako bi bilo potrebno provesti longitudinalno istraživanje kako bi se istražile dvosmjerneveze i ispitati moderatorske efekte varijabli ličnosti tijekom važnih osobnih ili karijernih prijelaza. Iako je odnos između sportskih postignuća i ličnosti daleko od kristalno jasnog, jednako tako se ipak mogu izvući određeni zaključci. Odnosno da se sportaši i ne sportaši razlikuju u osobinama ličnosti ali da također postoji razlika u osobinama ličnosti i između sportaša koji se bave timskih sportom te onih koji se bave individualnim sportom.

2. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

2.1. Cilj istraživanja

Dosadašnje studije o doprinosu osobina ličnosti u sportu uglavnom su bazirane na dispozicijskim teorijama Eysenckovoj (1952), Cattellovoj (1965), te petofaktorskom modelu ličnosti (neuroticizam, ekstraverzija, otvorenost, suradljivost i savjesnost).

Cilj ovoga istraživanja jest ispitati postoje li razlike između osobina ličnosti kao što su: traženje uzbuđenja i avantura; traženje iskustava; disinhibicija; osjetljivost na dosadu, između mladih osoba koje se bave sportom, točnije nogometom u dobi od petnaest do osamnaest godina te njihovih vršnjaka koji ne treniraju i ne bave se nogometom. Te da li će nogometaši juniori pokazati veće rezultate na skali ekstaverzije i niže rezultate na skali neuroticizma u odnosu na normativnu grupu koja ne trenira.

Razina pobuđenosti na sportsku izvedbu odnosno sportsko postignuće sportaša utječe na to kako sportaši razmišljaju, kako se osjećaju i ponašaju tijekom natjecanja (Hanin, 2000; Jones, 2003; Lazarus, 2000; Guay, Valerand i Blanchard, 2000). Istraživanja su pokazala da je širok raspon emocija povezan s promjenama u performansama sportaša. Jones, Mace i Williams (2000) ispitali su vezu između osjećaja koje su iskusili međunarodni hokejaši prije i za vrijeme natjecanja i njihove razine performansi. Kada su igrači igrali dobro, rekli su kako se osjećaju pozitivno uzbuđeno, da su brži, oprezniji ili aktivniji prije utakmice i samouvjereniji i opušteniji tijekom utakmice nego kada nisu osjećali uzbuđenost.

2.2. Problemi istraživanja

1. Ispitati da li se osobinama ličnosti (traženje uzbuđenja i avantura; traženje iskustava; disinhibicija; osjetljivost na dosadu) mladi sportaši razlikuju od normativne grupe.

2.3. Hipoteza

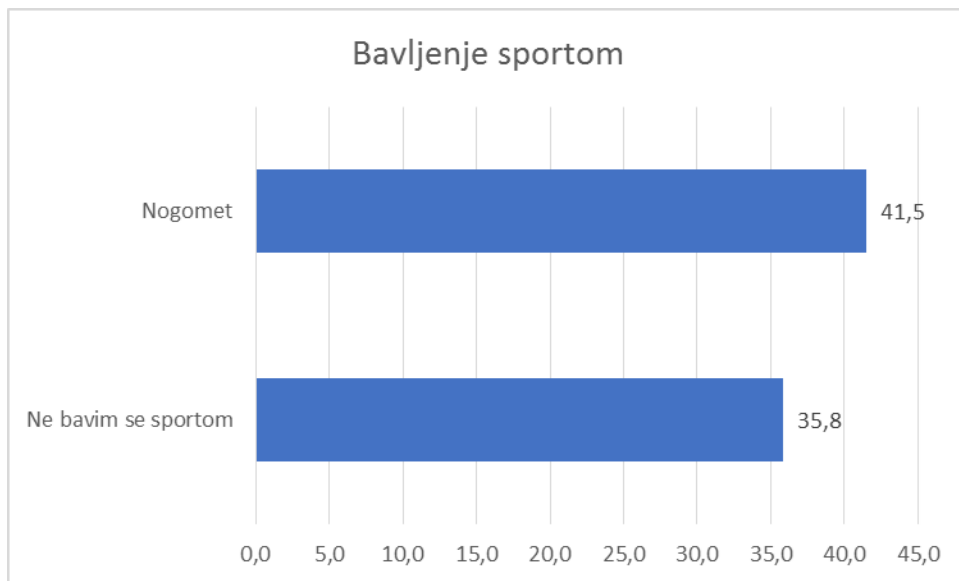
1. Postoji značajna razlika u osobinama ličnosti između mladih nogometaša juniora i njihovih vršnjaka iz normativne grupe (normativna grupa osobe koje ne treniraju).
2. Mladi sportaši juniori pokazat će veće rezultate na skali ekstraverzije te niže rezultate na skali neuroticizma.

3. METODOLOGIJA

3.1. Ispitanici

U istraživanju su sudjelovali mladi nogometaši nogometnih klubova Željezničar, Sarajevo, FK Olimpik, FK Bosna Union, FK Borac Banja Luka te njihovi vršnjaci se ne bave sportom, učenici srednjih škola: Prve gimnazije, Druge gimnazije, Treće gimnazije KŠC Sarajevo te Srednje škole Prozor te oni koji treniraju neki drugi sport. Uzorak ukupno čini 281 ispitanika, te su svi ispitanici muškog spola. Prosječna dob uzorka iznosi 17,58 godina ($SD=.737$), a totalni raspon godina između ispitanika kreće se od 16 do 20 godina. Gotovo tri četvrtine ispitanika su treći razred srednje škole (72%) dok je 17,7% ispitanika četvrti razred srednje škole.

Nešto više od 40% (točnije 41,5%) ispitanika je izjavilo da se trenutno bavi nogometom, dok se njih 35,8% izjasnilo da se uopće ne bave sportom.

Grafik 1.

Bavljenje sportom u postocima

Dodatno, ispitanike smo pitali iz kojeg razloga se bave sportom. Nešto više od polovice ispitanika koji su izjavili da treniraju određenu vrstu sporta smatraju da je očuvanje zdravlja najvažniji ili jako važan razlog za treniranje istog. Sličan procenat ispitanika je izjavio da se bavi sportom iz profesionalnih razloga. S druge strane, druženje s vršnjacima je tek za 5% ispitanika najvažniji razlog za bavljenje sportom.

U cilju odgovora na postavljene probleme u istraživanju primijenili smo sljedeći instrumentarij.

3.2. Instrumentarij

- *Upitnik sociodemografskih podataka* koji sadrži pitanja o dobi, spolu, mjestu rođenja, obrazovanju ispitanika, obrazovanju roditelja, školskom uspjehu, mjestu stanovanja, radnom statusu roditelja, pitanjima o odnosima u obitelji, broju braće i sestara te o planovima u budućnosti.

- *Zuckermanova skala traženja uzbuđenja* – sastoji se od četiri supskale (ukupan broj čestica je 40, pri tome svaka subskala sadrži po 10 čestica):

- Traženje uzbuđenja i avantura (TAS)
- Traženje iskustava (ES)
- Disinhibicija (DIS)
- Osjetljivost na dosadu (BS).

Skala sadrži 40 čestica, pri čemu svaka supskala sadrži po 10 čestica. Za svaku česticu, ponuđena su dva moguća odgovora (A i B), te se od ispitanika traži da odabere onaj s kojim se slaže. Ovakvim načinom ispitivanja se nastoji smanjiti mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora. Rezultat na svakoj subskali može varirati od 10 (najmanji) do 20 (najveći), te se ukupni rezultat na Zuckermanovoj skali uzbuđenja dobiva zbrajanjem rezultata dobivenih na svakoj pojedinačnoj subskali. Traženje uzbuđenja i avantura (TAS) sadrži čestice koje odražavaju želju za avanturističkim aktivnostima koja su većinom društveno prihvatljiva, npr. alpinizam. „Često poželim biti alpinist“, „Ponekad volim raditi stvari koje su pomalo zastrašujuće“ su primjeri čestica unutar subskale kojom se procjenjuje sklonost traženju uzbuđenja i avantura. Traženje iskustva (ES) sadrži čestice koje odražavaju tendenciju ka novim iskustvima na mentalnoj i osjetilnoj razini i nekonformističkim stilom života. „Volio bih otići na putovanje bez ikakvog plana“, „Volio bih se sprijateljiti s pripadnicima nekonvencionalnih grupa poput umjetnika i pankera“ su primjeri čestica u okviru subskale Traženje iskustva. Disinhibicija (DIS) sadrži stavke koje ilustriraju želju za uzbuđenjem i eksperimentiranjem kroz zabavu, konzumaciju alkohola itd. „Prije stupanja u brak ljudi bi trebali imati određenu količinu seksualnih iskustava“, „Volim nova i uzbudljiva iskustva i doživljaje čak i kad su pomalo nekonvencionalni, protuzakoniti i zastrašujući“ su primjeri čestice unutar subskale Disinhibicija. Osjetljivost na dosadu (BS) sadrži čestice koje odražavaju prema rutinskim, predvidivim i ponavljajućim aktivnostima. „Dosadi mi kad gledam stalno ista lica“, „Kad možeš predvidjeti skoro sve što će osoba napraviti ili reći, onda je s njom sigurno dosadno“ su primjeri čestica u okviru subskale Osjetljivost na dosadu (Eysenck i Zuckerman, 1978; Škrliak, 2009).

Unutarnja konzistentnost skale dobivena u ovom istraživanju iznosi $\alpha = 0,74$. Sukladno istraživanju Wu et al. (2000) koeficijent unutarnje pouzdanosti se nalazi u rasponu od 0,61 do 0,81. U slučaju istraživanja Wang et al. (2002) unutarnja konzistentnost (Cronbachova α) se kretala od 0,52 do 0,81. U drugoj studiji, Wang et al. (2004) Cronbach-ovi α koeficijenti

iznosili su od 0,60 do 0,81. Chai et al. (2013) u svom istraživanju dobili su rezultate koeficijenta unutarnje konzistencije u rasponu od 0,61 do 0,81.

U sklopu ovog magistarskog rada bilo je potrebno provesti faktorsku analizu na Zuckermanovoj skali uzbuđenja kao jedan od istraživačkih problema, kako bi se utvrdilo koje su to čestice koje pokazuju najveću snagu na određenim faktorima. Međutim, da bi se uopće provela faktorska analiza potrebno je ispuniti određene uvjete odnosno utvrditi pogodnost korelacijske matrice za faktorsku analizu. U tu svrhu provedeni su Barlettov test i Kaiser – Meyer – Olkinov test. Vrijednost k (Kaiser – Meyer – Olkinovog testa) pokazuje koliko promatrane varijable psihometrijski pripadaju zajedno, tj. je li korelacijska matrica pogodna za faktorizaciju. Vrijednost indeksa k može varirati između 0 i 1, a za ocjenjivanje dobivenog indeksa, Kaiser i Rice (1974) daju skalu prema kojoj je indeks oko 0,80 vrlo dobar, a oko 0,90 odličan. Bartlettov test se pokazao statistički značajnim ($X^2=1711.59$, $p<0,00$), a dobivena vrijednost Kaiser – Meyer – Olkinovog testa iznosi $k=0,66$. Iz priloženih vrijednosti očigledno je da je korelacijska matrica pogodna za faktorizaciju.

Faktorska analiza (metoda glavnih komponenta) je provedena na uzorku od 281 ispitanika. Korištena je konfirmatorna faktorska analiza gdje se teorijski pretpostavljalo da ova skala mjeri ukupno četiri faktora i to: Traženje uzbuđenja i avantura (TAS), Traženje iskustava (ES), Disinhibicija (DIS), Osjetljivost na dosadu (BS). Stoga, programu je automatski zadano da ekstrahira četiri faktora te je trebalo utvrditi postotak objašnjene varijance te koje čestice imaju najveću korelaciju sa pripadajućim faktorom.

U tablici 1., prikazan je postotak objašnjene varijance po pojedinom faktoru, a rotirana matrica faktorske strukture prikazana je u nastavku teksta (tabela 2). Ekstrahirana su četiri faktora koja objašnjavaju nešto više od 26% varijance.

Tablica 1.

Postotak objašnjene varijance

	Ekstrakcija Suma kvadratnih opterećenja			Rotacija Suma kvadratnih opterećenja		
	Total	% Varijance	Kumulativni %	Total	% Varijance	Kumulativni %
1	4.488	11.220	11.220	3.334	8.335	8.335
2	2.643	6.606	17.826	3.249	8.123	16.458
3	1.884	4.709	22.536	2.151	5.378	21.836
4	1.593	3.981	26.517	1.872	4.681	26.517

Ekstrakcijska metoda: Metoda glavnih komponenta

Tablica 2.

Matrica faktorske strukture

Čestice	Faktori			
	1	2	3	4
skakanje sa skakaonice – TAS28	.654			
skakanje padobranom – TAS23	.587			
ronjenje – TAS21	.539			
opasne zastrašujuće aktivnosti – TAS11	.463	.384		
upravljanje avionom – TAS20	.458			
skijanje niz liticu – TAS40	.444			
uzbuđujuća iskustva – DIS25	.417			
nova hrana – ES14	.399			
predvidljivi prijatelji – BS24	.387			.353
surfanje na dasci – TAS17	.379		.310	
istraživanje grada -ES6	.369			
neplanirano putovanje – ES18	.332			
gledanje istih lica – BS5				
gledanje filmova nekoliko puta – BS2				
stimulirajuća sredstva – DIS13		.711		
teško opijanje – DIS30		.711		
lude zabave – DIS1		.662		
sex za jednu noć – DIS12		.554		
filmovi sa seksualnim sadržajem – DIS35		.482		
pijenje alkohola – DIS36		.455		
probat i marihuanu – ES9		.433	.390	
prijebračni odnosi – DIS32		.389		
predvidljivi ljudi – BS7				
nekonvencionalne grupe – ES19			.547	
fizička privlačnost – DIS29			-.478	
alpinizam – TAS3	.385		.463	
nove droge – ES10		.320	.460	
skijanje na vodi – TAS16	.317		.426	
umjetnost – ES26			.379	
inidividualni stil odjevanja – ES37			.348	
homoseksualnost – ES22				
biti dosadan – BS31				.544
tupi ljudi – BS39				.431
tjelesni mirisi – ES4			.312	.412
predvidljivi filmovi – BS8				.401
vrijeđanje drugih – BS34		.313		.356

Rotacijski metod: Varimax sa Kaiser Normalizacijom.

Prvi faktor najviše sadrži čestice koje se odnose na skalu Traženje uzbuđenja i avantura te je i nazvan **Faktor traženja uzbuđenja i avantura** te ga čine sljedeće čestice (ukupno 12): *skakanje sa skakaonice, skakanje padobranom, ronjenje, opasne zastrašujuće aktivnosti, upravljanje avionom, skijanje niz liticu, uzbuđujuća iskustva, nova hrana, predvidljivi prijatelji, surfanje na dasci, istraživanje grada, neplanirano putovanje*. Čestice za koje se prema teoriji očekuje da mjere ovaj faktor (pripadaju skali Traženje uzbuđenja i avantura) su:

- Skakanje sa skakaonice – TAS28
- Skakanje padobranom – TAS23
- Ronjenje – TAS21
- Opasne zastrašujuće aktivnosti – TAS11
- Upravljanje avionom – TAS20
- Skijanje niz liticu – TAS40
- Surfanje na dasci - TAS 17

Može se kazati da ove čestice pokazuju najveću snagu odnosno da u najvećoj mjeri opisuju navedeni faktor. S druge strane, faktorska analiza pokazuje da čestice koje prema teoriji pripadaju drugoj skali su u određenoj mjeri zasićene faktorom Traženje uzbuđenja i avantura. To su: *uzbuđujuća iskustva (skala Disinhibicija), nova hrana (skala Traženje iskustva), predvidljivi prijatelji (skala Osjetljivost na dosadu), istraživanje grada (skala Traženje iskustva) i neplanirano putovanje (skala Traženje iskustva)*. Ovaj faktor objašnjava ukupno 11,220% varijance što je vidljivo i u tablici 1.

Drugi faktor saturiran je česticama koje se odnose na skalu Disinhibicija te je i nazvan **Faktor disinhibicija** objašnjava 6,606% varijance te ga čini sljedeće čestice (ukupno 8): *stimulirajuća sredstva, teško opijanje, lude zabave, sex za jednu noć, filmovi sa seksualnim sadržajem, pijeње alkohola, probati marihuanu, prijebračni odnosi*. Čestice za koje se prema teoriji očekuje da mjere ovaj faktor (pripadaju skali Disinhibicija) su:

- Stimulirajuća sredstva – DIS13
- Teško opijanje – DIS30
- Lude zabave – DIS1
- Sex za jednu noć – DIS12
- Filmovi sa seksualnim sadržajem – DIS35

- Pijenje alkohola – DIS36
- Prijebračni odnosi – DIS32

Stoga, navedene čestice u najvećoj mjeri opisuju navedeni faktor. Čestica koja je također zasićena ovim faktorom, a koja prema teoriji pripada skali Traženje iskustva jeste *probatu marihuanu* (ES9).

Treći faktor najviše sadrži čestice koje se odnose na skalu Traženje iskustva te je i nazvan **Faktor traženje iskustva** on objašnjava 4,709% varijance te ga čini sljedeće čestice (ukupno 7): *nekonvencionalne grupe, fizička privlačnost, alpinizam, nove droge, skijanje na vodi, umjetnost, individualni stil odjevanja*. Čestice za koje se prema teoriji očekuje da mjere ovaj faktor (pripadaju skali Traženje iskustva) su:

- Nekonvencionalne grupe – ES19
- Nove droge – ES10
- Umjetnost – ES26
- Individualni stil odjevanja – ES37

S druge strane, faktorska analiza pokazuje da čestice koje prema teoriji pripadaju drugoj skali su u određenoj mjeri zasićene faktorom Traženje iskustva. To su: *fizička privlačnost (skala Disinhibicija), alpinizam (skala Traženje uzbuđenja i avantura), skijanje na vodi (skala Traženje uzbuđenja i avantura)*.

Četvrti, posljednji faktor najviše sadrži čestice koje se odnose na skalu Osjetljivost na dosadu te je i nazvan **Faktor osjetljivost na dosadu** te ga čini sljedeće čestice (ukupno 7): *biti dosadan, tupi ljudi, tjelesni mirisi, predvidljivi filmovi, vrijeđanje drugih, vožnja brodom, gledanje kućnih videa*. Čestice za koje se prema teoriji očekuje da mjere ovaj faktor (pripadaju skali Osjetljivost na dosadu) su:

- Biti dosadan – BS31
- Tupi ljudi – BS39
- Predvidljivi filmovi – BS8
- Vrijeđanje drugih – BS34
- Gledanje kućnih videa – BS15

Stoga, navedene čestice u najvećoj mjeri opisuju navedeni faktor. Čestice koje su također zasićene ovim faktorom, a koje prema teoriji pripadaju skali Osjetljivost na dosadu su: *tjelesni mirisi ES4, vožnja brodom TAS38*. Ovaj faktor objašnjava 3,981% varijance.

3.3. Postupak

Prikupljanje podataka smo proveli pomoću papir-olovka testova, odnosno primjenom Zuckermanove skale traženja uzbuđenja te Upitnika sociografskih podataka. Uz prethodnu suglasnost klubova, Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo te škola kao i suglasnost ravnateljice Srednje škole Prozor. Od kontaktiranih nadležnih i učenika dobivena je suglasnost za provođenje istraživanja. Istraživanje je provedeno metodom "lice u lice" te smo vodili računa o svim etičkim principima koji su propisani Etičkim kodeksom Društva psihologa u Federaciji Bosne i Hercegovine, koji slijede etičke propise prema APA standardima.

4. REZULTATI

Dobiveni podaci u istraživanju su obrađeni u IBM SPSS Statistics, verzija 20. Najprije su izračunate osnovne deskriptivne statističke vrijednosti, te je provjeren normalitet distribucija rezultata. Osnovni deskriptivni podaci se nalaze u tablici 3.

Normalnost distribucije rezultata jedna je od osnovnih pretpostavki za provedbu parametrijskih analiza te su u skladu s tim promatrani indeksi spljoštenosti i asimetričnosti. Prema Klineu (2011) ekstremno odstupajućim distribucijama smatraju se one čiji je indeks spljoštenosti veći od 10, a indeks asimetričnosti veći od 3. U ovom istraživanju niti jedna varijabla ne pokazuje značajno odstupanje od normalne distribucije odnosno vrijednost indeksa spljoštenosti i asimetričnosti je u granicama dozvoljenog. S obzirom na navedeno, može se zaključiti da su navedene varijable pogodne za korištenje parametrijskih testova.

Tablica 3.

Osnovni deskriptivni pokazatelji

	N	Min	Max	M	SD	Skjunis	Skjunis SE	Kurtozis	Kurtozis SE
TAS_sum	281	10	20	16,08	2,385	-0,542	0,145	-0,277	0,290
ES_sum	281	10	20	14,13	2,070	0,241	0,145	0,397	0,290
DIS_sum	281	10	20	15,13	2,442	-0,080	0,145	-0,764	0,290
BS_sum	281	10	18	13,57	1,872	0,003	0,145	-0,175	0,290
SKALA_total	281	40,00	75,00	58,911	5,700	-0,202	0,145	0,201	0,290

H1: Očekujemo statistički značajnu razliku u osobinama ličnosti između mladih nogometaša juniora i normativne grupe (ne sportaši).

Kako bi se odgovorilo na prvu hipotezu ovog istraživanja, proveden je Studentov t-test za nezavisne uzorke kako bi se ispitala razlika u osobinama ličnosti između mladih nogometaša juniora i normativne grupe odnosno oni koji se uopće ne bave sportom. U narednim tablicama su prikazani dobiveni rezultati.

Tablica 4.

Skala Traženja uzbuđenja i avantura (t-test)

Skala	Grupe	M	SD	t	Df	Sig.
Traženje uzbuđenja i avantura”	Nogometaši	15,49	2,29	-1,898	216	.062
	Nesportaši	16,10	2,46			

Iz tabličnog prikaza vidimo da ne postoji statistički značajna razlika na skali traženja uzbuđenja i avantura između nogometaša i onih koji se ne bave sportom ($t=-1,898$, $df=216$, $p<0,05$).

Isti postupak je rađen i na skali Traženje iskustvo gdje su uspoređivali ukupni rezultati ostvareni na ovoj skali između ispitanika koji treniraju nogomet i onih koji ne treniraju niti jedan sport. Na ovoj skali također nije utvrđena statistički značajna razlika između nogometaša i onih koji se ne bave sportom ($t=-2,223$, $df=216$, $p>0,05$). Rezultati su prikazani u Tablici 5.

Tablica 5.

Skala Traženja iskustva (t-test)

Skala	Grupe	M	SD	t	Df	Sig.
„Traženje iskustva” (ukupni rezultat)	Nogometaši	14,29	1,83	-2,223	216	.079
	Nesportaši	14,52	2,13			

Studentov t-test je proveden i na skali Disinhibicija gdje također nije pronađena statistički značajna razlika ($t=-1,137$, $df=216$, $p>0,05$). Rezultati su prikazani u tablici 6.

Tablici 6.

Skala Disinhibicija (t-test)

Skala	Grupe	M	SD	t	Df	Sig.
„Disinhibicija” (ukupni rezultat)	Nogomet	15,48	2,32	-1.137	216	.071
	Nesportaši	15,58	2,47			

Na skali Osjetljivost na dosadu t – test nije pokazao statistički značajnu razliku ($t=-1,741$, $df=216$, $p>0,05$).

Dodatno, ako se promatra razlika između ove dvije grupe na ukupnom rezultatu na skali Zuckermanove skale uzbuđenja nije dobivena statistički značajna razlika. Grupa nesportaši ostvaruje gotovo jednak rezultat na Zuckermanovoj skali uzbuđenja u odnosu na grupu koja trenira nogomet.

Tablica 7.

Zuckermanova skala traženja uzbuđenja (t-test)

Skala	Grupe	M	SD	t	Df	Sig.
Zuckermanova skala uzbuđenja - ukupni rezultat	Nogomet Nesportaši	59,94 60,04	5,08 5,28	-1,991	216	.084

H2: Mladi sportaši juniori pokazat će veće rezultate na skali ekstraverzije te niže rezultate na skali neuroticizma.

Tabela 8.

Skala Traženje uzbuđenja i avantura i skala Disinhibicija (t-test)

Skala	Grupe	M	SD	t	Df	Sig.
„Traženje uzbuđenja i avantura” (ukupni rezultat)	Nogomet	15,49	2,29	-1,898	216	.062
	Nesportaši	16,10	2,46			
„Disinhibicija” (ukupni rezultat)	Nogomet	15,48	2,32	-1.137	216	.071
	Nesportaši	15,58	2,47			

5. DISKUSIJA

Primarni cilj ovog istraživanja bio je utvrditi da li postoji razlika u osobinama ličnosti između mladih nogometaša juniora te njihovih vršnjaka koji ne treniraju koristeći se instrumentom Zuckermanovom skalom uzbuđenja. Istraživanja Morgana(1980) i Kanea (1976) kao i mnogih drugih navode kako sportaši postižu više rezultate na skali ekstraverzije te niže rezultate na skali neuroticizma. Vodeći se ovim rezultatima ranijih istraživanja naša druga hipoteza bazirala je se na ispitivanju razlika između mladih nogometaša juniora i normativne grupe koja se ne bavi sportom na skali ekstremitiji (skala Traženja uzbuđenja i avanture) te skali neuroticizma (skala Disinhibicije).

U našem istraživanju niti jedna varijabla ne pokazuje značajno odstupanje od normalne distribucije odnosno vrijednost indeksa spljoštenosti i asimetričnosti je u granicama dozvoljenog. S obzirom na navedeno, može se zaključiti da su navedene varijable pogodne za korištenje parametrijskih testova. Nadalje, nakon provođenja t-testova dobiveni su rezultati koji pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika na skali traženja uzbuđenja i avantura između nogometaša i onih koji se ne bave sportom što se može vidjeti u tablici 4. ($t=-1,898$, $df=216$, $p<0,05$). Isti postupak je proveden i za supskalu Traženje iskustvo gdje su se uspoređivali ukupni rezultati ostvareni na ovoj skali između ispitanika koji treniraju nogomet i onih koji ne treniraju niti jedan sport. Na ovoj skali također nije utvrđena statistički značajna razlika između nogometaša i onih koji se ne bave sportom. Isti rezultati su dobiveni i na ostale dvije skale odnosno skali Dezinhibicije ($t=-1,137$, $df=216$, $p>0,05$) te na skali Osjetljivost na dosadu ($t=-1,741$, $df=216$, $p>0,05$). Razmatrajući rezultate koji se odnose na drugu hipotezu ovoga istraživanja možemo vidjeti da, iako se očekivala razlika u razini ekstraverzije i neuroticizma kod mladih sportaša juniora i normativne grupe koja ne trenira, nije utvrđena. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da se mladi nogometaši juniori i normativna grupa koja se ne bavi sportom statistički značajno ne razlikuju na skali Traženja uzbuđenja i avanture te na skali Dezinhibicije, odnosno da mladi sportaši juniori ne pokazuju više razine na skali ekstraverzije (Traženja uzbuđenja i avanture) kao ni niže rezultate na skali neuroticizma (Dezinhibicije). U sklopu ovog rada urađena je i faktorska analiza. Faktorskom analizom ekstrahirana su četiri faktora koja zajedno objašnjavaju nešto

više od 26% ukupne varijance. Ekstrahirani faktori su: : (1) faktor traženja uzbuđenja i avanture koji sam objašnjava 11,220% varijance, zatim (2) faktor dishinbicije koji objašnjava 6,606% varijance, (3) faktor traženja iskustva koji objašnjava 4,709% ukupne varijance te na samom kraju (4) faktor osjetljivosti na dosadu koji objašnjava 3,981% varijance.

Sportaši se razlikuju od nesportaša u mnogim osobinama ličnosti (Geron, Furst i Rotstein, 1986). Tako mnoga istraživanja navode da će osobe koje se bave sportom biti odgovornije, organiziranije, ekstrovertnije te manje neurotične. To potvrđuju i zaključci Morgana i (1980b) i Kanea (1976) da su sportaši u osnovi ekstrovertirani i niske anksioznosti. Schurr, Ashley i Joy (1977) jasno su pokazali da su sportaši koji sudjeluju u momčadskim i individualnim sportovima neovisniji, objektivniji i manje anksiozni od nesportaša. Također istraživanja pokazuju kako bavljenje sportom utječe na zdravstveno stanje tinejdžera te je povezano s boljim školskim uspjehom i manjom stopom suicida.

Polazna pretpostavka u ovom istraživanju, sukladno rezultatima ranijih istraživanja bila je da će se naše grupe razlikovati u osobinama ličnosti koristeći Zuckermanovu skalu uzbuđenja te da će nogometaši pokazivati veći nivo ekstraverzije te manji nivo neuroticizma; međutim u ovom radu nismo potvrdili ni jednu od dvije hipoteze. Postoji mnogo razloga i pretpostavki dobivenih rezultata. Jedan od njih može biti i akademski uspjeh. Berger, R. A., i Littlefield, D. H. (1969) navode kao su osnovnoškolci koji se bave nogometom posjeduju poželjnije osobno-socijalne psihološke karakteristike od onih koji se ne bave sportom, dok se kod srednjoškolaca te osoba koje pohađaju fakultet ti rezultati mijenjaju. Razlog tome navode da se kod srednjoškolaca te studenata smanjuju osobno-socijalne psihološke karakteristike iz razloga što neki sportaši pohađaju srednje škole ili fakultete zbog nogometnih stipendija, a koji inače ne bi pohađali zbog slabog školskog postignuća.

Jedna od pretpostavki zašto nismo dobili očekivane rezultate može biti i razvojni faktor. Dobna skupina koja je sudjelovala u istraživanju prolazi kroz period srednje adolescencije i traženje uzbuđenja obilježava ovaj razvojni period. Iako rezultati istraživanja pokazuju da nogomet spada u tzv. ekstravertirane sportove u našem istraživanju smo se strogo fokusirali na teoriju uzbuđenja, odnosno samo jednu facetu Ekstraverzije i ako se vratimo na operacionalizaciju supskala možemo vidjeti da ovo obilježje više objašnjava sportaše u ekstremnim sportovima.

Što se tiče Zuckermanove teorije uzbuđenja, ona nam govori o tome kako osobe kojima je potrebna veća razina stimulacije i uzbuđenja za optimalnu razinu uzbuđenja uključivati će

se u sportovima koji izazivaju više adrenalina, kao što su boksačke vještine, planinarenje ili bunge jumping. Nogomet ne pripada grupi sportova koji izazivaju visoke razine adrenalina. Za buduća istraživanja u ovoj domeni bilo bi zanimljivo vidjeti koji bi se rezultati dobili kod sportaša koji se bave ekstremnijim sportovima. Također smatram da bi bilo poželjno ispitati razlike unutar grupa nogometaša što u ovom istraživanju nije učinjeno.

Nedostatci ovog istraživanja su; nejednako vremensko razdoblje popunjavanja upitnika. Neki od ispitanika sportaša popunjavali su upitnik prije treninga dok su još uvijek bili opušteni i relaksirani dok je drugi dio ispitanika popunjavao upitnike nakon treninga. Što upućuje na to da su vrlo vjerojatno umor i iscrpljenost utjecali na popunjavanje upitnika. Sličnu situaciju imali smo i u školama gdje su učenici odnosno, normativna grupa koja ne trenira popunjavala upitnike. Oni su popunjavali upitnike u vremenskom razdoblju prvih petnaest minuta školskog sata ili zadnjih petnaest minuta školskog sata prije odmora, te se mogla primjetiti nestrpljivost da se što prije završi s upitnikom i ide van iz razreda.

Također ono što je moglo utjecati na rezultate jest to da su ispitanicima neka pitanja bila konfuzna i nerazumljiva, te su pitali za pomoć pri popunjavanju upitnika. Kao što smo već ranije napisali značajnu ulogu ima i dob ispitanika. Iz razloga što skupina koja je sudjelovala u istraživanju prolazi kroz period adolescencije, te u skladu s tim su davali i svoje odgovore, za buduća istraživanja možda bih trebalo uzeti seniore.

Smatramo da je ovo istraživanje ima određeni značaj bez obzira na to što rezultati nisu potvrdili postavljene hipoteze. Općenito, u istraživanju odnosa osobina ličnosti kod sportaša koriste se etablirani modeli ličnosti (Eysenckov PEN sisitem, Pet velikih) te je ovo istraživanje jedno od rijetkih koje se baziralo na Zuckermanovu teoriju uzbuđenja.

6. ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlike u osobinama ličnosti između mladih nogometaša juniora i normativne grupe koja se ne bavi sportom, te utvrditi ako već postoji razlika u kojim osobinama se ove dvije grupe razlikuju. Također željeli smo sukladno ranijim istraživanjima provjeriti hoće li se mladi nogometaši pokazati kao više ekstrovertni te manje neurotični od normativne grupe. Na osnovu dobivenih rezultata istraživanja razlika između ove dvije grupe došli smo do sljedećih zaključaka:

Mladi nogometaši juniori ne razlikuju se statistički značajno od normativne grupe koja se ne bavi sportom na Zuckermanovoj skali uzbuđenja niti na jednoj pojedinačnoj skali.

Mladi nogometaši juniori nisu pokazali statistički značajno više rezultate na ekstraverziji, kao ni niže rezultate na skali neuroticizma od normativne grupe koja se nije bavila sportom. Štoviše grupe su u oba slučaja bile izjednačene.

LITERATURA

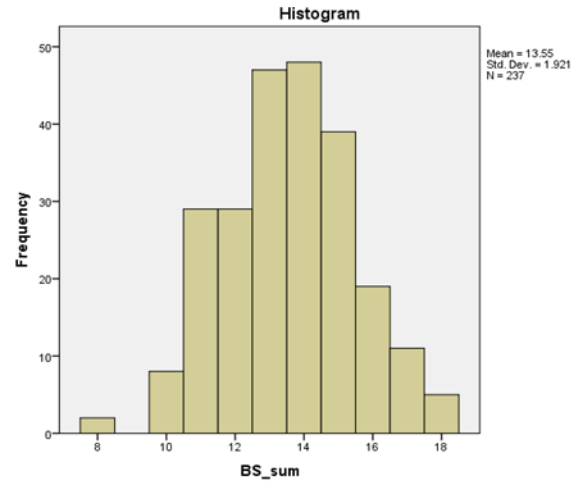
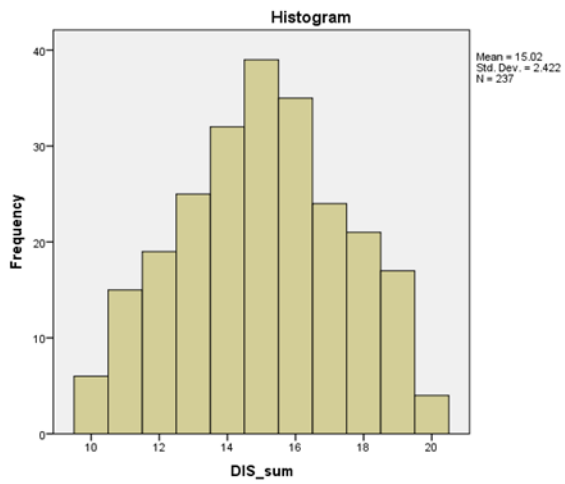
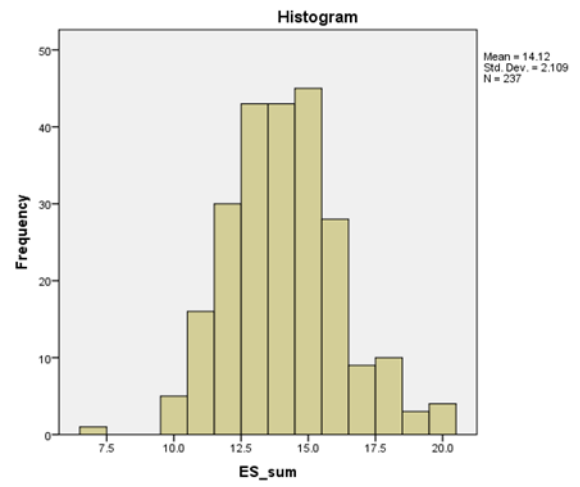
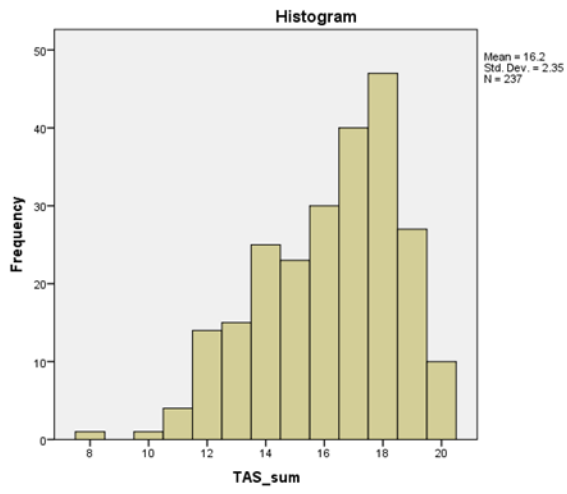
1. Allen, M.S., Labore S. (2014). The Role of Personality in Sport and Physical Activity. *Current Directions in Psychological Science*, 2014, Vol. 23(6) 460–465
2. Allen, M.S., Greenlees, I., Jones, M.V. (2013). Personality in sport: A comprehensive review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 6, 184-208
3. Aluja, A., Garcia, O., Garcia, L. (2003.) A psychometric analysis of the revised Eysenck Personality Questionnaire short scale. *Personality and Individual Differences* 35(2):449-460
4. Barić, R., Horga, S. (2006.) „Psihosocijalni i odgojni aspekti interakcije trenera i djeteta sportaša; Izvornik: Sport i zdravlje djece i mladih-Zbornik radova / Grgurić, Josip; Batinica, Maja (ur.). – Zagreb: Quo vadis tisak, 2006. 78-83.
5. Berger, R.A., Littlefield D.M. (1969.) Comparison between football athletes and nonathletes on personality. *American Association for Health, Physical Education and Recreation*, 40:4, 663-665
6. Bjelajac, S. (2006.) *Sport i društvo*; Fakultet prirodoslovnomatemičkih znanosti i kineziologije Sveučilišta u Splitu. Dostupno u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem: 622786. ISBN-13: 978-953-7155-08-7.
7. Cattell, R. B. (1965). The scientific analysis of personality. Penguin Books.
8. Chai Q. I., Yao S. Q., Jia H. Q., Yang B. Y. (2013). *The Zuckerman-Kuhlman Personality Questionnaire in middle school students: reliability and validity*. *Chin. J. Clin. Psychol.* 21 203–205.
9. Cox, R. (1998). *Psihologija sporta*. Jastrebarsko: Naklada Slap
10. Egloff, B., Gruhn, A.J. (1996). Personality and endurance sport. *Personality and individual differences*, 21(2), 223-229.
11. Eysenck, H. J. (1952). The effects of psychotherapy: an evaluation. *Journal of Consulting Psychology*, 16(5), 319–324.
12. Felfe, C., Lechner, M., Steinmayr, A. (2016). Sports and Child Development. *PLoS One*. 2016; 11(5): e0151729.
13. Fulgosi, A. (1981). *Psihologija ličnosti: Teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga

14. Geron, E., Furst, D., & Rotstein, P. (1986). Personality of athletes participating in various sports. *International Journal of Sport Psychology*, 17, 120–135.
15. Ghildiyal, R. (2015). Role of Sports in the Development of an Individual and Role of Psychology in Sports. *Mens Sana Monogr* 2015;13:165-170.
16. Guay, F., Vallerand, R. J., & Blanchard, C. (2000). Situational Motivation Scale. PsycTESTS Dataset. doi: 10.1037/t12678-000
17. Hanin, Y. L. (Ed.). (2000). *Emotions in sport*. Human Kinetics.
18. Jones, M. V. (2003). Controlling Emotions in Sport. *The Sport Psychologist*, 17(4), 471–486.
19. Jones, M. V., Mace, R. D., & Williams, S. (2000). Relationship between emotional state and performance during international field hockey matches. *Perceptual and Motor Skills*, 90, 691-701.
20. Kirin, D. (2016). *Obilježja i specifičnosti modernih sustava nogometne igre*: Sveučilište u Zagrebu. Kineziološki fakultet.
21. Krželj, V. (2009). *Dijete i sport*. Klinika za dječje bolesti Kliničkog bolničkog centra Split, Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu
22. Kumar, P., Singh U. (2015). Zuckerman's Alternative Five Factor Model and Risk Taking Behavior. *The International Journal of Indian Psychology*. Volume 3, Issue 1, No.6.
23. Larsen, R.J., Buss, D.M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Naklada slap
24. Lazarus, R. S. (2000). How Emotions Influence Performance in Competitive Sports. *The Sport Psychologist*, 14(3), 229–252. doi: 10.1123/tsp.14.3.229
25. Merkel, D.L. (2013). Youth sport: positive and negative impact on young athletes. *Open Access Journal of Sports Medicine* downloaded from <https://www.dovepress.com/> by 185.223.164.55 on 27-Jul-2018
26. Mlačić, B. i Šakić, I. (2008). Razvoj hrvatskih markera velepetorog modela ličnosti. *Društvena istraživanja*, 17, 93-94, 223-246.
27. Niaa, M.E., Besharata, M.A. (2010). Comparison of athletes' personality characteristics in individual and team sports. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 5 (2010) 808–812
28. Pate R.R., Trost S.G., Levin S., Dowda M.(2000) Sports participation and health-related behaviors among US youth. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine* 154, 904-911

29. Pribolsan, M. (2013.) *Povezanost osobina ličnosti, preuzimanja rizika na bihevioralnom zadatku i rizičnih ponašanja*. Odsjek za psihologiju. Sveučilište Zagreb
30. Shi, J.R. (2002.) *Cardiac structure and function in young*. Department of Human Movement, Recreation and Performance. Victoria University of Technology.
31. Škrljak, M. (2009). *Ličnost i traženje uzbuđenja kod volonterskih skupina visoke i niske rizičnosti*. Sveučilište u Zagrebu.
32. Terek I. (2018). *Dijete i sport u suvremenom društvu*. Međimursko veleučilište u Čakovcu
33. Tok, S. (2011). The Big Five personality traits and risky sport participation. *Social behavior and personality*, 39(8), 1105-1112
34. Toplak I. (1985). *Savremeni fudbal i njegove tajne : taktika i metodika*. Beograd: Geokarta
35. Tucaković, A. (2013). *Osobine ličnosti i traženje uzbuđenja kod aktivnih sportaša i osoba koje se ne bave sportom*. Odjel za psihologiju, Zadar
36. Vasta, R., Haith, M. M., Miller, S. A. (2004). *Dječja psihologija: moderna znanost*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
37. Velikić, D., Knežević, J., Rodić, N. (2014). Relations of some personality traits and characteristics of sportsmen with the level of sports anxiety. *SportLogia*, 10 (1), 35–43. doi:10.5550/sgia.141001.en.005V
38. Vygotsky, L. (1962). *Thought and language*. New York: Wiley.
39. Wang W., Du W., Liu P., Liu J., Wang Y. (2002). Five-factor personality measures in Chinese university students: effects of one-child policy? *Psychiatry Res.* 109 37–44.
40. Wang W., Du W., Wang Y., Livesley W. J., Jang K. L. (2004). The relationship between the Zuckerman–Kuhlman Personality Questionnaire and traits delineating personality pathology. *Pers. Individ. Dif.* 36 155–162.
41. Wu D., Yin H., Xu S., Carmody T., Morris D. W. (2010). Psychometric properties of the Chinese version of inventory for depressive symptomatology (IDS): preliminary findings. *Asian J. Psychiatr.* 3 126–129.
42. Zimić, M. (2000). *Tehnika nogometa: Obuka i usavršavanje*. Sarajevo
43. Zuckerman M. (1960.) The development of an affect adjectives check list for the measurement of anxiety. *J. Consult. Psychol.* 24:457-62.

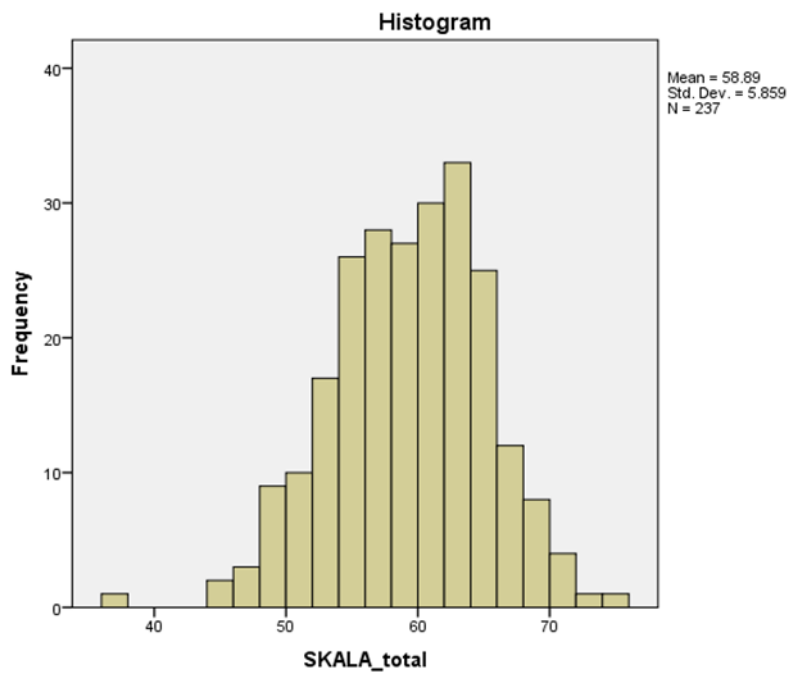
44. Zuckerman, M. (1984). *Sensation seeking; A comparative approach to a human trait.*
45. Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking.* New York: Cambridge University Press.
46. Zuckerman, M., Kolin, E. A., Price, L., Zoob, I. (1964). Development of a sensation-seeking scale. *Journal of Consulting Psychology, 28(6), 477-482*
47. Zuckerman, M.; Eysenck, H.J. i Eysenck, S. (1978). Sensation seeking in England and America: Cross-cultural, age and sex comparisons. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 48 (1), 139-149.*

PRILOG

Slika 1.

Normalnost distribucije skala – histogram

Slika 2.

Normalnost distribucije Zuckermanove skale traženja uzbuđenja